

»Odpri mi pot do zaklada!« zahteva kmet.

Divji mož se zagrohoče, da odmeva po gozdu. Reče pa ničesar, temveč topotne z nogo, ko začne biti ura v dolini.

Zemlja se strese, strašno zagrmi in senožet se razgrne. Pokaže se bela stezica, ki vodi do črnih železnih vrat. Kmet se zapraši po stezici, vrata se sama odpro. Zlat sijaj se zablešči kmetu naproti, kmet plane k veliki skrinji, polni zlatnikov, in grabi in grabi, da na grabi polno vrečo. A še mu ni bilo dosti. Še drugo vrečo si nasuje. In še v žepe si nagrabi zlata.

Naposled začuje čudno bobnenje, da se stresa zemlja. Kmet plane z obema vrečama na ramenih skozi vrata na stezico.

Prepozno!

Ni še pretekel polovico poti, ko v gori strahovito zagrmi in — skale se zapro in senožet jih zagrne.

Začul se je le strašen krik, da je odmevalo med gorami in odgovoril mu je divji grohot. Kmeta pa od tiste noči ni nihče več videl.

ČLOVEK — OTROK PRIRODE

DR. ROMAN SAVNIK

V gorskem zatišju

Visoko v gorovju, v neposredni bližini ponosnih sneženih vrhov in daleč od velikomestnega vrvenja živi človek svoje posebno življenje. Tu ne pozna udobnih cest in železnic, ki bi ga vezale z zunanjim svetom, komaj da hiti mimo kak šumeči, kristalnočisti potok daljnim dolinskim prebivalcem naproti, ako se že prej ne poizgubi na neizmerni, od strmih gorskih pobočij zaprti planoti. Bolj kot kje drugje se čuti tu človek zvezanega z naravo, ki se mu razodeva v nepopisno lepem, a tudi strašnem veličastju. Okrog njega se kopajo v soncu ledene poljane, okrog njega se vsipajo strele iz sivih oblakov, ki mu vise tako nizko nad glavo. Tu se čuti daleč od ljudi in od sveta in tako blizu nebes in boga. Zato je prebivalec gora resnoben, pogreznjen vase in globoko veren. Vsak dan čuti nadmočno naravo in njene sile, s katerimi se mora vztrajno boriti za obstanek.

Korak stanovalca gora je umerjen in premišljen. Kajti malokdaj stopa po ravnem, zato pa je vajen strmih spolzkih steza, na katerih vztraja ure in ure, ne da bi pomislil na počitek. Kvečjemu da se za trenotek ustavi, da se razgleda, kod je najbolje kreniti, toda oklevanja ne pozna na še tako opasnih prepadnih mestih. Tveganje življenja mu je vsakdanji dogodek, zato ima naravnost prirojeno hladnokrvnost.

V gorah ni mesta za slabiče in bojazljivce. Tod prebivajo krepki in ponosni ljudje nezlomljive volje, ki cenijo svobodo nad vse. Nikjer ni bolj ukoreninjena ljubezen do rodnega krova in do domovine. To so izpričali in izpričujejo gorski narodi v nešteto primerih. Cela stoletja so odbijali maloštevilni Švicarji napade mogočnih sosedov na njihovo alpsko domovino, enako je gnalo Črnogorce svobodoljubje v večni boj s Turki, ki so se zaman trudili, da bi si podvrgli njihovo siromašno gorsko skalovje. Že stari Rimljani

so izkusili nezlomljivo kljubovalnost gorskih prebivalcev otoka Korsike. Bili so bolj neugnani od divjih zveri. Kogar so odvedli v sužnost, se je sam usmrtil, če mu pa to ni uspelo, se je ponašal tako uporno, da je bilo njegovemu gospodarju bridko žal denarja, ki ga je bil zanj iztrošil. Zakaj prebivalec gora ni vaje kriviti hrbta in hlapčevati. Preponosen je, da bi klonil drugim, ko si je svest, da kljubuje neprijateljski in nadmočni naravi. Raje nasprotno! Bedno življenje ga sili k bojevitosti in samopomoči. Zato je nagnjen k roparstvu in k osvojevalnim težnjam. Kolikokrat so iz svoje gorske trdnjave vpadli narodi v sosednja zahteva, da so opleni kmetovalce ali jim celo vsilili svoje gospodstvo! Celo Jugoslavija se je do današnjega obsega prvotno razrastla iz težkodostopnega in siromašnega Raškega višavja, ki je domovina krepkih in junaških dinarskih pastirjev.

Božja pot v Tibetu

Toda ne toliko v Evropi, temveč predvsem v drugih zemljinah je prebivalec gora še vedno skoraj povsem brez stikov z ostalim svetom. Tako se po neizmernih višavjih srednje Azije vrši kot nekdanje še danes ves promet zgolj po karavanskih potih. Te se poslužujejo prelazov, ki so mnogo višji od Triglava. Njihov prehod zahteva posebne spretnosti in poguma. V višavje vdolbene prepadne rečne doline ne preprežajo mostovi, kvečjemu močno napete in rahlo viseče vrvi, da se lahko po njih spuščajo ljudje z brega na breg v priprostih, košaram podobnih sedežih.

Pa tudi sicer je gorsko življenje trdo in težko. Zaradi redkega zraka morejo tu vztrajati le domačini, ki imajo močno razvita pljuca in široke prsi. Ostro podnebje in pomanjkanje plodne prsti omogoča gojitev poljedelstva le v skromnem obsegu. Največ donša živinoreja, pa tudi lov na divjačino je prav izdaten. Prebivalstvo se preživlja največ ob mleku in siru, ceni pa tudi raznovrstne uporabne jagode, koreninice in zeljišča, ki divje rastejo po skalovitih pobočjih. Meso smatrajo za sladčico, ki si jo privoščijo le na praznik. Marsikje mraz več ne dopušča, da bi še uspevalo drevje; zato kurijo kar s suhim živalskim gnojem.

V takih okoliščinah seveda ni pogojev za večjo naselitev. Na gorskih planotah ni večjih mest, celo manjša sklenjena selišča so zelo redka in leže daleč narazen. Vasi niso sklenjeno zgrajene, navadno so hiše tako narazen, da sosed ne vidi k sosedu. Med seboj goje malo družabnosti. Vsakdo je zaklenjen vase, govori malo in rezko, vendar to ne pomenja, da bi bil brez globljih občutkov in bi mu primanjkovala srčna toplina. Vse mu je njegov dom, v katerem prebiva navadno pod skupno streho družina in domača živina. Hišo si je zgradil iz kamenja, marsikje jo je opremil z visokim razglednim stolpom in obdal z debelim zidovjem, da je bolj varen pred napadi roparjev.

Zaradi odrezanosti od sveta so se tu ohranili starodavni običaji in življenje poteka tako, kot je pred sto in sto leti. Mnogokje verujejo, da prebivajo bogovi v sneženih gorah. Zato leže na robu lednikov samostani in božja pota, ki jih v velikih skupinah obiskujejo verniki od blizu in daleč. V srednji Aziji je običaj, da obešajo mrliča na drevje, dokler jih ne objedo ptice do kosti. Nato kosti potope v reki, ali pa jih sesekajo in vržejo ptičem, da bi odvrnili maščevanje duhov od sebe. Drugod zopet uporabljajo človeške kosti za piščali, iz lobanj izdelujejo čaše ali pa jih spravljajo v samostane, ker jim pripisujejo posebno moč, ako so v oskrbi duhovnikov. Nikjer ne vpliva vera tako silno na ljudi kot v Tibetu, tej visoki neizmerni planoti srednje Azije. Tretjina moških prebivalcev živi v samostanih. To so z visokim kamennim zidom obdane stavbe, ki imajo mogočno in debelo zidovje. Tu žive v temnih votlinah menihi, ki ne bodo več videli dneвне svetlobe. Kajti zaobljubili so se, da ostavijo temo šele kot mrliča. Tu bivajo sami, ne da bi še mogli kdaj spregovoriti s človekom besedo, sami so v boleznih do smrti. Vsak dan jim potisnejo v malo odprtino skodelico hrane, ki jo izpraznijo ponoči, a če se je kdo ni dotaknil zaporedoma šest dni, razbijejo vhod, da pokopljejo mrliča.

PISMO OD SOČE

IVAN ALBREHT

Sestre ob Savi, Soča umira,
kakor k pogrebu šumi mimo nas,
vsak dan bolj tiha, bolj in bolj nema,
prav kot v najtrši zimí je Kras!

Da vam je videti brda, doline,
koder nekoč je hodila pomlad:
Sence odporne samo so ostale,
z vsako hinavsko gre smrt izozad.

Vendar močnejša od smrti in groze
vera je naša, ki kri jo pojí!
Vpijejo brda in brezna in skale,
da rod slovenski tukaj živi!

Sestre ob Savi, Bog vas pozdravi!
Ko vam je dobro, pošljite še k nam
sončne pomladi zeleno svobodo:
odprta jo sprejmeta hiša in hram!